

NÅGRA ORD I BARNAVÅRDSFRÅGAN

INLEDNINGSFÖREDRAG TILL DISKUSSION, HÅLLET VID
KONGRESSEN FÖR FATTIGVÅRD OCH FOLKFÖRSÄKRING
I STOCKHOLM D. 4 OKT. 1906

AF

DOKTOR KAROLINA WIDERSTRÖM

SEPARAT UR ALLMÄNNA SVENSKA LÄKARTIDNINGEN N:r 42, 1906.

STOCKHOLM
SVENSKA TRYCKERIBOLAGET EKMAN & Co., 1906.

Några ord i barnavårdsfrågan.

Inledningsföredrag till diskussion hållet vid kongressen för fattigvård och folkförsäkring i Stockholm den 4 okt. 1906.

Af

Karolina Widerström.

År 1902 utkom här i Sverige en »lag om fosterbarns vård». Man har anmärkt mot denna lag att den ej stadgat några kvalifikationer, som den som åtager sig vård af andras barn skulle visa sig äga, innan hon får tillåtelse därtill. Säkerligen har man att söka orsaken till denna brist däruti, att lagstiftarne delat den farhåga, som under frågans utredning framkom från ett håll, den nämligen, att kontroll skulle betydligt öka svårigheterna att få barn utackorderade. Kunde den farhågan hysas om blott kontroll, hur mycket mer är den ej befogad vid fråga om koncessionstvång. Och det är blott alltför förklarligt, att man behärskats af denna farhåga. Se vi nämligen på fosterlegans storlek, så är den i allra bästa fall 300 kr., i sämsta fall 30, ja, t. o. m. 10 kr. om året; det generella medeltalet för stad och land i Sverige är 75 kr. om året. För att få ett begrepp om hvad det ifrågavarande arbetet är värdt i pengar, kunna vi ta reda på hvad det ställer sig till på en såsom mönstergill ansedd anstalt. Å allmänna barnhuset i Stockholm kostar hvarje inom anstalten — således i enlighet med hygienens fordringar — vårdadt barns underhåll 739 kr. och några öre om året. Det är ju då inte underligt, om man fruktar att för nu vanlig fosterlega god vård icke står att uppdrifva. Och fosterlegan, den har man försiktigtvis inte rört vid. Blefve den höjd, skulle större delen af de ökade utgifterna komma att falla på det allmänna, och att göra fattigvårdstungan för stor är ju hvarken klokt eller riktigt. Skulle då inte det, att rädda tusentals barns lif och hälsa och att rädda deras framtida arbetskraft åt fosterlandet, vara värdt t. o. m. ganska stora uppoffringar? Hvarken barnavännen eller fosterlandsvännen lär besvara den frågan med nej. Jag tänker mig också, att det som gjort att stiftarne af nyssnämnda lag i viktiga stycken nöjt sig med halfmesyrer icke varit främst klokhets- och sparsamhetsskäl. Jag föreställer mig att

de som arbetade på denna lag gjorde det under en stark känsla af, att hur stränga fordringar på fostermodrarna man än måtte uppställa, hur effektiv kontroll man än måtte få och hur stor höjning i fosterlegan man än kunde åstadkomma, man med allt detta till sist blott hade förbättrat en nödfalls-åtgärd, som dock alltid behöll karaktären af nödfallsåtgärd.

Det späda barnet är i all sin hjälplöshet en mycket fordrande liten varelse. Det kräver en annan människas aldrig tröttnande omsorger, hennes anande föresyn och uppoffrande ömhet, det är icke tillfredsställdt med någon annan näring än den, hvartill hennes eget blod lämnat stoffet. Och det begär att hon skall veta och förstå hvad som för detsamma är nyttigt eller skadligt, att hon skall afvända de faror, som kunna hota detsamma och skapa de gynnsammaste betingelserna för dess trefnad. Men detta allt fås inte för pengar. Emellertid har naturen sørjt för att hvarje litet spädt barn äger till sitt förfogande en människa, hvars högsta åtrå i normala fall är att ge allt hvad det fordrar, som dessutom är begåfvad med en naturlig skarpblick för just allt som gäller barnet och hvars intelligens också mycket väl räcker till för att hon skall kunna sätta sig in uti hvilka yttre betingelser äro viktiga vid dess vård samt att lära sig vid denna vård tillämpa hygienens satser och rön.

Det påståendet blir då nästan ett axiom, att *vilja vi åstadkomma en verkligt tillfredsställande barnavård, så måste*, förutom det att vi bispringa de barn, hvilka död eller sjukdom verkligen gjort moderlösa, *vår egentliga hufvudsträfvan gå ut på att söka undanröja allt, som kan skilja mor och barn ifrån hvarandra äfvensom att söka åstadkomma allt, som kan sätta modern i stånd att ägna sig åt sitt barn samt att förskaffa sig den bildning och den duglighet, som för hennes uppgift äro af nöden*. Ett axiom är nu mycket lätt att förstå, i matematiken är det också mycket lätt att hålla i minnet, icke så i det lefvande lifvet. Där tvingas vi så ofta att handla på grundval af oriktiga slutledningar, att vi till slut glömma bort att de äro oriktiga. Därför gäller det, om man verkligen vill komma framåt, att åter och åter fästa axiomen i minnet och att försöka bygga riktigare på dem.

Hvad då först angår det naturliga bandet mellan mor och barn, så ser det i enstaka fall ut som skulle moderskärleken verkligen fattas. Men så kan en tillfällighet någon gång uppenbara, att den ändå verkligen fanns där; men det behöfdes att den på något särskildt sätt väcktes till lif och blef medveten och verksam. Skulle så kunna ske i hvarje dylikt fall? Det lär väl näppeligen kunna afgöras, orimligt är det ej. Hvad

som däremot är säkert, det är att i otaliga fall det är yttre omständigheter af skilda slag, som slita loss ifrån hvarandra de båda, som af naturen höra samman.

Det händer att den slitningen börjar redan innan barnet kommit till. Som läkare får man emellanåt bevittna detta, och hvarje gång gripes man af bitter beklämning, ty här kan man ingenting göra, det ligger icke inom ens räckvidd att hjälpa; vanmakten känns dubbelt smärtsam, när man är på en gång kvinna och läkare. Psykologiskt är detta sönderslitande af bandet mellan mor och barn inte svårt att förklara och förstå.

Vi människor äro så beskaffade, att vi i hög grad äro beroende af andras tanke om oss. Den människa skall icke blott vara öfvertygad om domens orättvisa, utan också vara utrustad med en själsstyrka vida öfver vanligt mått, som skall kunna hålla sig upprätt, när alla i hennes omgifning visa henne sitt förakt. Hellre än att utsätta sig för detta, gör hon våld på sina starkaste känslor, ja, hellre bär hon hand på sig själf. Och förakt från alla håll är — i vissa samhällslager åtminstone — hvad den ogifta kvinna, som är på väg att bli mor, väntar sig. Dag efter dag, månad efter månad, står detta för henne. Hennes första tanke när hon fått sitt tillstånd klart för sig är ofta att göra slut på sitt lif; men sviker henne modet till detta, så rufvar hon på andra utvägar. Och hon har så satt sig in uti att hon för barnets skull skall mista sitt anseende och sina utsikter till hederligt förvärf, att det står för henne som en ovillkorlig nödvändighet, att när barnet kommer till hon måste, om inte bringa det ur vägen, så åtminstone skaffa det ur sin egen väg. Det är kanske svårt, när det verkliga skall ske, svårare än hon anar, men när det är gjort och hemligheten är väl inlåst, så har hon i alla fall köpt sig till det omdömet, att hennes vandel är fläckfri. Och hon vänder åter till sitt arbete, i hvilket hon kanske är duglig som få; hennes punktlighet, samvetsgrannhet och tillmötesgående göra henne värderad och omtyckt; men hon vet, att allt detta skulle i ett slag bli annorlunda, om hennes hemlighet blefve röjd; ty världen förlåter icke ett felsteg som hennes. Och moders-hjärtat, som börjat vakna och pocka på sin rätt, blir alltjämt nedtystadt. Och hela den fond af ömhet det rymmer och all den uppoffring det är mäktigt, de ligga där som ofruktbart kapital. Hvilket slöseri i tusenden och åter tusenden af fall, hvilket oerhördt slöseri med allt det, som ensamt är i stånd att skapa barnalycka! Men det slöseriet skall fortfarande ända till dess vi lärt oss icke blott att vara milda och öfverseende utan framförallt mänskliga och rättvisa och till dess vi i vårt handlingssätt visa, att vi äro genomträngda af den öfvertygelsen,

att ett fel kan försonas — men hvart och ett efter sin egen art och icke på det sätt andras godtycke eller intresse utstakar.

Här anvisar naturen själf den riktiga vägen. Modren vandrar den, då hon redeligen fyller de plikter, som nu blifvit hennes. Då hon i osjälfvisk ömhet när och vårdar sitt barn, då hon sträfvar och försakar för det, godtgör hon icke då att hon glömde bort att hon borde redt det ett hem, innan dess lifsgnista vardt tänd? Och när begäret att uppoffra sig för en annans väl blir starkare och starkare efterhand, bortbrännes icke då så småningom den njutningslystnad och själfviskhet, som vidlådde henne förut? Och för öfrigt, ha männe icke födandets smärtor och ångest gäldat de gångna dagarnas lust? Men hvar tar då straffet vägen? Hvarför skall här straffas? Det är ju fråga om mänsklig svaghet och ej om brott.¹⁾ Och själfva brottslingen anser man ju numera riktigare att uppfostra i stället för att straffa. Och om en människa genom att bära sin gärnings konsekvenser sträfvar att förta gärningens skada och om hon vid den sträfvan själf blir en bättre människa, hvad finns då mer att kräfva? Ja, äro vi icke skyldiga den människan kanske ännu större aktning än den, som aldrig felat? — Men vägen till upprättelse är törnig för modren att vandra. Det finns kvinnor, så djupt anlagda, hvilkas moderskärlek är så brinnande och hvilkas plikt känsla är så stark, att de utan tvekan gå den rakt fram utan att se till höger eller vänster och utan att akta uppå hur fötterna sargas blodiga. Men de flesta äro svaga och behöfva hjälp; få de hjälpen, så gå de den törniga vägen, få de den icke, så gå de den som synes slät och jämn. Kunde Sveriges kvinnor enas i ärligt uppsåt att ge hvarandra denna moraliska hjälp, ja då kunde vi utan tvekan yrka bifall till motionen från årets riksdag om upphäfvande af moderns rättighet att vara okänd — om denna fråga remitterades till oss.

Det finns en andra part, som är skyldig att genom att bära sin gärnings följder sträfva att förta dess skada, och det är barnets far. Den, som så ofta drar sig undan — på en gång fegt och öfvermodigt — har man just inga sympatier till öfvers för; men där utkampas nog ibland själsstrider äfven på det hållet; när de sluta med nederlag, bära nog också andra skulden därtill. Lite underligt är det ju emellertid, att i vår

¹⁾ Då jag blifvit angripen för detta yttrande, vill jag tillägga, att äfven jag vill *i vissa fall* stämpla handlingen i fråga som brott. Äfven där försonar dock pliktuppfyllelsen (d. v. s. värden och uppfostran af barnet), om den sker. Men hvad som *alltid* måste stämplas som brott (om än stundom alltför förklarligt), det är när pliktuppfyllelsen uteblir: de, som försvara eller omöjliggöra den genom sin hårda dom eller på annat sätt, äro medbrottslingar med tungt ansvar. För att gynna pliktuppfyllelsen kräfvades för närvarande mildhet gentemot modren, stränghet gentemot fadren, det vill säga raka motsatsen till hvad som plägar visas

riksförsamling aldrig kommit till behandling förslaget att äfven fadren skulle ha skyldighet att kännas vid sitt utom äkten-skapet födda barn, och ge det sitt namn¹⁾ — när det nu an-ses hedersamt att bära fars namn. Och lite underligt är det också, att man icke heller diskuterat förslaget, att detta barn skulle få ärfva far och fädernefränder¹⁾, när det nu fått rättig-het att ärfva mor och modernefränder. Men kanske behjärtas dessa frågor någon gång i en framtid, då när de, som lagar stifta, hunnit så långt, att de blifvit strängast mot sig själfva.

Det, som är den vanligaste orsaken till att en mor hindras — helt eller delvis — från att ägna sig åt sitt barn, är nöd. Det ligger en tragisk kontrast däri, att den kvinna, som blifvit mor, på samma gång som hon är i besittning af oersättliga värden, som hon kan skänka bort, samtidigt lidit svårt afbräck i anseende till sin förmåga att sörja för sig själf. Och det vittnar föga godt om människorna, att de vanligare bemöta henne med det godtycke, som så ofta är den hjälpbehöfvandes lott, än med den hänsynfullhet, som plägar komma den till del, som har något att skänka bort. Men det är icke hjälp i form af allmosor, som det här anstår att gifva, det höfves i stället att öfva rättvisa.

I och med barnets vård och fostran arbetar modren för trennes räkning: sin egen, barnets fars och samhällets. Förutsatt att hon fyller den uppgift, som ligger framför henne, blir hon i och med detsamma de båda andra parternas borge-när, och deras skuld till henne kan uttryckas i en penning-summa.

Mot detta sätt att resonera kan man invända, att moders-kallet är en uppgift, ett kall, vida höjdt öfver något så lumpet som pengar. Det är inte heller kallet såsom sådant som skall betalas, det *kan* man inte göra. Men detta kall innefattar också ett mycket kräfvande arbete, och detta arbete tillkommer dem att gälda, som hafva intresse däraf. Vilja vi således bygga upp den ekonomiska grundval, som är den nödvändiga förutsättningen för att modersvård skall komma alla barn till del, så heta byggnadsstenarne: bindande kraf på barnets far och på samhället att göra den insats dem tillkommer. Vål-göreheten kan i trängande fall ta bördan på sig, till en tid, men den bör sträfva att aflasta den på de skuldror, åt hvilka den är ämnad. Ty välgörehetens normala utvecklingsgång är från allmosor till sociala reformer.

Hvad nu först angår fadrens andel, så är enligt vår lag (ärfdebalken, fattigvårdsförordningen) fader skyldig att lämna

¹⁾ Yrkanden i denna riktning i ett par motioner vid 1885 års riksdag affärdades helt kort och snöpligt i lagutskottet.

bidrag till äfven sitt utom äktenskap födda barns försörjning. Men våra lagar och förordningar (utsökningslagen, fattigvårdsförordningen) ha ännu icke försett myndigheterna med tillräckligt verksamma tvångsmedel för att, där han vill undandraga sig sin skyldighet, bringa honom att fullgöra densamma. 1893 aflät Riksdagen till Kungl. Maj:t en skrifvelse, däri den anholder »att Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, som mera verksamt än de nu gällande tillgodose oäkta barns försörjning.» Denna skrifvelse remitterades 1895 till den kommitté, som enl. Kungl. Maj:ts bref af 1894 fått till uppgift »att undersöka om och i hvilken utsträckning bestämmelser må erfordras för att betrygga en tillfredsställande vård åt barn, särskildt sådana, som uppfostras hos andra än sina föräldrar.» Kommittén ansåg emellertid, egendomligt nog, frågan om åtgärder mot tredskande fäder ligga utom ramen för dess verksamhet eller som den riktigare själf uttrycker det »utom det område kommittén funnit sig böra för sin verksamhet utstaka» (kommitténs verksamhet utmynnade i ett förslag till lag om fosterbarns vård, ett förslag, där för öfrigt koncessionstväng samt en viss kontroll öfver fosterlegan förekommer). Och sålunda hvilat frågan allt fortfarande. Jag vill emellertid framhålla, att lagutskottet, som i likhet med motionären (A. Kihlberg i 2:dra kammaren) hänvisar till lagstiftningen i ämnet i Norge och i Danmark, särskildt fäster uppmärksamheten på att i Danmark det bidrag fattigvården uttager af fadren och lämnar modren icke kallas fattighjälps åt henne (innan fadren gäldat bidraget, som fattigvården tills vidare lagt ut, står han i skuld till fattigvården, det vill säga, han har fattigunderstöd). Detta är ett viktigt principuttalande, dikteradt af rättvisa gentemot modren. Att barn födt utom äktenskap ännu saknar arfsrätt efter sin far har jag redan påpekat.

Och så statens bidrag. År 1900 utkom en lag, där en paragraf lyder: »Med arbete i industriellt yrke må kvinna, som födt barn, icke sysselsättas under de fyra första veckorna efter barnsörden, därest icke med läkares intyg styrkes, att hon tidigare kan utan men börja arbetet.» Denna paragraf är dikterad af omsorg om kvinnans hälsa, säger man. Har månne den människa, som jag beröfvar brödet, gagn utaf de föreskrifter jag ger henne till hennes hälsas bevarande? Men modersvården är viktigast för barnet under dess fyra första lefnadsveckor, och modrens hälsa behöfver bevaras för barnets skull. Där ha vi rent besked om statens intresse af saken. Vore det inte lite mera honnett, att staten tryggade detta intresse genom att betala sin andel, i stället för att snåla sig till tjänster af dem, som inga allmosor ha att ge, och som icke ens ha

möjligheter att med kraft protestera, när man slår deras handlingsfrihet i bojar.

När motsvarande skyddslag förbereddes i Frankrike, lærer det ha varit ifrågasatt, att staten skulle bekosta barnsängskvinnornas uppehälle under den tid det ansågs hälsofarligt för dem att arbeta. Den kostnad detta skulle ådraga staten tyckte man emellertid skola bli alltför betungande, hvarför förslaget förföll. Hos oss synas vederbörande icke ens ha ägnat en tanke åt något dylikt; åtminstone letar man förgäfvets därefter uti riksdagsprotokollen.

Staten som lagstiftare, staten som arbetsgifvare och enskilda arbetsgifvare bete sig rätt underligt gentemot kvinnans arbete utom hemmet. Det förefaller, som låge alltid bakom, på djupet, den öfvertygelsen, att detta arbete är en abnormitet, därför att det drar kvinnan ifrån hennes egentliga kallelse. Man vill därför allra helst slippa kvinnan som arbetare utom hemmet. Men när man så finner det lämpligt eller fördelaktigt att ta henne i sin tjänst, så exploaterar man denna slags arbetskraft så mycket ske kan, ofta med fullkomlig hänsynslöshet. Då har kvinnan blifvit blott arbetsmaskin, då har man totalt förgätit hennes uppgift som kvinna, förgätit att det är normalt för en kvinna att bli mor, förgätit att hennes lefnadskraf måste uppställas med hänsyn till bland annat också den omständigheten. Kunde det ej vara på tiden, att man klargjorde saken sådant som det verkligen är och inte längre nöjde sig med de famlande, dunkla begrepp, som ha sin rot i förhållanden, hvilka tillhöra en svunnen tid?

Saken är ju den, att kvinnoarbetet utom hemmet numera är en nödvändighet på grund framförallt af industrin, som bemäktigat sig större delen af det arbete, som förr förrättades hemma. Den kvinnliga arbetskraften finner ej användning mer än till en del inom hemmet och skulle förslösas, om den ej finge användning utanför detsamma. Ej ens den gifta kvinnan får om hon är barnlös full sysselsättning inom hemmet — åtminstone ej såvida hon förstår och förmår att tillgodogöra sig de förenklingar i hemsysslorna, som nutiden erbjuder.

Uti kvinnans själf försörjningsarbete gör nu alltid ett inträffadt moderskap ett betydligt afbräck. Detta afbräck kan på sätt och vis jämföras med det afbräck, som orsakas af sjukdom, olycksfall, invaliditet eller ålderdom. För dessa afbräck plägar man ju sörja antingen genom att hvarje enskild person sparar för dessa eventualiteter, eller genom att man sammansluter sig till försäkringar och sjukkassor. Sjukkassornas verksamhet ha ansetts så betydelsefull, att de numera som bekant under vissa villkor få understöd af staten. Nu borde det väl ej vara förenadt med några större svårigheter att få sjukkassornas verksamhet vidgad så, att de lämnade understöd

åt sina kvinnliga medlemmar under senaste delen af hafvandeskapet, vid barnsörden och under barnets späda ålder. Staten borde då alldeles särskildt gynna de kassor, som lämna denna form af understöd. För närvarande är emellertid förhållandet det, att de flesta sjukkassor alldeles bestämdt utesluta barnsängskvinnor från understöd, så snart förhållandena äro normala. Det ligger också något visst motbudande uti att med sjukdom, olycksfall, invaliditet och ålderdom jämnställa moderskapet, som är en normal lifsyftring. Vida bättre är att jämföra det med mannens värnplikt.¹⁾ Båda äro en normal funktion i statens intresse. Åt mannen ger nu staten föda, husrum och kläder, då han fullgör sin värnplikt. För kvinnans nödtorft är det ock rimligt, att staten sörjer, då hon fullgör sin samhällsuppgift. Man kan därför tänka sig att i stället för att sjukkassorna toge saken om hand, staten gjorde det direkt genom att anordna en allmän och obligatorisk moderskapsförsäkring. Medlen till denna borde vinnas genom beskattning, som borde vara progressiv, därvid således männen drabbades likaväl som kvinnorna, där de rika finge betala mest och de barnlösa utan att själfva få nytta däraf — hvilket allt blott är rimligt och riktigt. Understöd skulle så beredas hvarje mor, vare sig hon arbetar utom eller inom hemmet. Den inom hemmet arbetande kvinnan behöfver likaväl som den utom hemmet arbetande vid inträffadt moderskap hvila från arbete, absolut en tid, relativ en tid och hon behöfver därför medel att ersätta den, som i hennes ställe fullgör hemsysslorna. I enlighet med den tankegång jag nyss framlade skulle staten ej betala hela det arbete här är fråga om, utan blott i proportion till sitt intresse däraf, låt oss säga med en tredjedel af dess penningvärde. Modren själf står för en tredjedel — förutom det att hon svarar för hela kallet såsom kall betraktadt. Den tredje tredjedelen, faderns direkta andel, kvarstår naturligtvis alltid för honom att gälda. Och när så af tredskande fäder alltid — med stöd af effektivare lagbestämmelser — utkräfdes deras gäld, så skulle staten och kommunerna i och med en obligatorisk moderskapsförsäkring, såsom ett litet afdrag i den stora utgift det ju här faktiskt är fråga om, åtminstone göra *en* säker inbesparing, nämligen

¹⁾ Denna liknelse haltar som alla andra. Å ena sidan kan en rent animal funktion (hafvandeskapet, födandet, amningen) icke komma upp i nivå med en frivillig och målmedveten sträfvan (fosterlandets försvar). Men å andra sidan innebär och förutsätter en fullgod vård och uppfostran af barnet icke blott ett känsligt lyssnande till hvad modersinstinkten bjuder utan därjämte så stort mått af intelligent iakttagelse och målmedveten sträfvan, att moderskapet, så fattadt, med fullt skäl kan ställas högre än värnplikten. — Att i hvarje fall söka göra moderskapet till ett verkligt moderskall, icke mindre än till detta mål är det vår sträfvan bör gå.

de summor, som nu utbetalas i form af fattigunderstöd för barnavård.

Med afseende på utbetalningen så bör vid densamma fästas det villkoret, att modern skall själf vårda sitt barn och ej öfverlämna det i annans vård; vidare bör utbetalningen utgå med större belopp för den som ammar sitt barn själf, då ju detta är så ojämförligt mycket bättre för barnet, än om det får artificiell föda. Med afseende på tidsutsträckningen under hvilken utbetalning skulle ske uppställas olika fordringar på olika håll. (Frågan om moderskapsförsäkring är nämligen aktuell i flera länder, så i Italien, Frankrike, Tyskland. I Tyskland äro t. o. m. redan sjukvårdskassorna förpliktade att utbetala understöd till de industriarbeterskor, som blifvit mödrar, under den tid lagen förbjuder dem att arbeta.) De längst gående fordra utbetalning 8 veckor före och 8 veckor efter förlossningen. Tiden före synes mig väl lång, tiden efter borde utsträckas till ytterligare en god tid (8—9 månader) då en mindre utbetalning skedde, kanske efter fallande skala. Så finns det ytterligare ett alldeles särstående och uppmärksamhet värdt förslag, nämligen att ett visst understöd borde utgå till modren ända till dess barnet nått förvärfsförmögen ålder (14—15 år).

För öfrigt är ju alldeles tydligt, att skall en moderskapsförsäkring befrämja och ej i stället skada samhällets intresse, så får den icke gynna ett tanklöst och ansvarslöst barnalstrande och icke frambringandet af degenererade individer. Att utfinna verk samma korrektiv gentemot detta är kanske frågans svåraste punkt. Men svårigheter i dess utförande böra ju icke få skymma bort, att en sak i princip är rättvis och ej heller afhålla från att arbeta på dess framgång. — Frågan är ju så alldeles ny, och den kräfver dryftning, förarbete och utredning ur flere synpunkter, förutom ur de antydda äfven ur försäkringsteknisk och måhända flera. — Uppenbart synes vara, att om en väl ordnad moderskapsförsäkring kunde komma till stånd, fosterbarnsfrågan i och med detsamma vore så godt som bragt ur världen. Och modren gjordes ekonomiskt själfständig *tillsammans med barnet*, hvilket onekligen är bättre samt mera öfverensstämmande med samhällets intresse än att hon tillkämpar sig själfständighet *på bekostnad af barnet*, något som nu icke sällan sker.

Till dess moderskapsförsäkringen hinner komma till stånd — och dit är det nog ganska långt — behöfvas öfvergångsarrangemang af skilda slag. En, som man kan beteckna rent af som en nödvändighet och som en tysk författarinna också kallar en social nödvändighet och en nationel skyldighet, är inrättandet af hem för nödlidande mödrar med späda barn. Vi äro nog lyckliga att här i Stockholm äga ett dylikt, »Småbarnshemmet», grundadt 1903. Här får modern vistas tillsammans

med sitt späda barn under ett års tid och får ägna sig främst åt dess vård, för hvilken hon får värdefulla anvisningar och råd. Men som ju barnets vård och hvad därtill hörer om det handhafves praktiskt inte tar upp hennes tid hela dagen lång får hon förrätta äfven andra sysslor och blir hon då i tillfälle att lära åtskilligt beträffande hemmets hygieniska skötsel med mera, som för henne har framtida värde och som hon vanligen förut har ringa begrepp om. Vidare står man henne bi vid utkräfvandet af bidraget från barnets far. Största betydelsen af ett dylikt hem ligger emellertid uti att man bevarar modern åt barnet. En erfarenhet som jag råkat få höra illustrerar detta. En ung mor hade varit nära att låta öfvertala sig att amma in sitt barn på barnhuset, något som ju är liktydigt med att hon gör sig kvitt omsorgen om detsamma efter en tid. Så lyckades man få in henne på Småbarnshemmet. När hon sedan gick ut därifrån fick hon tvänne goda anbud om att en familj ville ta hennes barn som eget mot det att hon fullständigt afstod från det. Hon kunde omöjligt förmå sig därtill och det fast hennes hela lön nu går åt till att betala för barnet (fadern, en slarfver, skickar oftast ingenting och har för öfrigt mycket lite att skicka).

Men för att åstadkomma god barnavård fordras icke blott att modern beredes tillfälle att däråt egna nödig tid och kraft; hon måste dessutom både veta hvad till en hygienisk barnavård hörer samt besitta praktisk duglighet att utföra det. För att sätta den nuvarande generationen af mödrar i tillfälle att förvärfva dessa kunskaper och denna duglighet behöfvas många frivilliga krafter, till föreläsningar, till upplysningar och råd i hemmen och kanske till andra sätt att verka. Föreningen »Mjölkdroppen» hos oss har ju satt som sin främsta uppgift att meddela dylik upplysning, enligt hvad dess stiftare sagt mig. I Frankrike i en liten stad som heter Villiers le Duc finns en läkare dr Morel som tillika är *maire* i staden, som genom ett kombineradt upplysnings-, inspektions- och understödssystem vunnit häpnadsväckande goda resultat.

Men man kan inte begära att frivilliga krafter skola räcka till öfverallt i synnerhet i en tid då så stora anspråk ställas på dem. Och det är ju här fråga om sådana kunskaper och sådan duglighet, som *hvarje* kvinna bör besitta. Det är ju därför blott helt rimligt och naturligt, att man förlägger deras förvärfvande till den ålder då man inhämtar det som för hvars och ens teoretiska och praktiska allmänbildning är af nöden. Undervisning i hemmets vård och ekonomi, ja så grundlig teoretisk och *framförallt* praktisk undervisning däruti, att hon förmår tillgodogöra sig alla tillgängliga hjälpkällor, spara tid och kraft samt tillgodose hälsans kraft därvid, samt vidare

teoretisk och *framförallt* praktisk undervisning i barnavård, det är hvad hvarje ung flicka bör få del af innan hon går ut i lifvet. Jag vill här inskjuta att detta icke alls innebär att kvinnan flyttas tillbaka till gamla tiders trånga rymd. Jag anser att alla banor, alla förvärfsmöjligheter böra stå öppna för vårt kön, likasom alla tillfällen till bildning och utbildning. Och det är min fulla öfvertygelse, att den kvinnliga bildningsnivån ej skall sjunka en hårsman utan i stället höjas då hvarje kvinna, hon må stamma från slott eller koja, hon må idka universitetsstudier eller arbeta på en fabrik, fått en sådan utbildning att hon känner sig rustad när hennes största lifsuppgift kallar henne.

Sedan år 1900 äga vi i Stockholm en af ett enskildt sällskap, »Sällskapet Barnavård» inrättad anstalt där unga flickor kunna få genomgå en theoretisk och praktisk kurs i barnavård under ledning af en läkare och en barnavårdslärlarinna. De späda barn som eleverna vårda tillhöra sådana mödrar, som måste gå ut på arbete utom hemmet och åt hvilka anstalten sålunda bereder en värdefull hjälp. De flesta barnen inlämnas på morgonen och afhämtas på aftonen, ett och annat får stanna också på natten.

En dylik barnavårdsskola skulle ju kunna inrättas öfverallt där det finns kvinnlig ungdom som behöfver undervisning i barnavård och där det finns nödställda mödrar som behöfva hjälp med sina späda barn. Emellertid, skall denna sak bli tillräckligt förallmänligad, kan man icke gärna tänka sig att det enskilda initiativet skall kunna räcka till. Utan det blir nog nödvändigt att söka få den bunden vid någon institution som når alla, hög som låg. En sådan institution äga vi ju uti skolan. Sedan ett par år verkar uti Stockholm en förening »Klara Barnavård», som har satt sig till mål att arbeta för att barnavård skall ingå som ett nödvändigt led i den kvinnliga ungdomens utbildning. Som sitt särskilda och närmaste mål har den satt verksamhet i anslutning till folkskolan. Den har för detta ändamål inrättat en liten försöksanstalt, där flickor som genomgått folkskolan eller som tillhöra dess högsta klass, erhålla undervisning i barnavård, (äfven här vårda eleverna nödställda mödrars barn under ledning af en läkare och en barnavårdslärlarinna). Anstalten, hvilken verksamhet pågått i tvänne år, kommer från och med i höst att samarbeta med »Högre folkskolan för flickor» härstädes, en fortsättningsskola inrättad af »Sällskapet för folkundervisningens befrämjande».

Det är några grundprinciper, som man vid denna lilla försöksanstalt håller på och som man dels tillämpat, dels sträfvar att tillämpa, hvilka jag ber att få omtala. Då meningen är att verka för hemmen, det vill säga att man tänker sig det som det normala att hvarje lärjunge skall i sitt framtida egna

hem tillämpa hvad hon uti barnavårdsskolan fått lära, så bör denna anstalt vara inrättad så lik ett hem och så litet lik en anstalt som möjligt. Lärjungarna böra därför också, förutom att de handhafva småbarnens skötsel och allt hvad därtill hörer, hjälpas åt med hemmets sysslor, städning m. m. efter praktiska och eljes rationella grunder: de få hjälp med hvad som är för tungt för dem, men bli icke uppassade. Matlagningen ombesörjes i tur och ordning af en kamrat eller på skolköket af kamrater där, i hvarje fall ej af tjänare. Upplysningsverksamhet bland småbarnens mödrar bör kombineras med skolans verksamhet. Om mödrarna så kunna, böra de komma dit och amma sina små själfva. Och öfverhufvud taget bör man aldrig under denna verksamhet släppa ur sikte, att det mest eftersträfvansvärda är att mödrarna själfva bli i stånd att vårda sina barn. Barnavårdsskolans välgörehetsverksamhet är sålunda till stor del provisorisk, ehuru man ju måste säga sig, att den kommer att behövas länge än. Men när detta provisorium en gång i en aflägsen framtid är slut, så kommer alltid i alla fall att kvarstå en kategori af barn, som behöfva hjälp, nämligen de hvilkas mödrar ryckts ifrån dem för alltid genom döden, eller tillfälligt genom sjukdom. Denna kategori kommer därför äfven att i framtiden stå kvar såsom den kvinnliga ungdomens på en gång skyddslingar — och läromästare. Ty hufvudsaken med barnavårdsundervisningen är knappast själfva vården i och för sig, hur viktig denna än är, hufvudsaken är förvärfvet af förtrogenheten med de små och den utveckling af modersinstinkt och moderskänsla, som omedelbart följer med. Och moderligheten, den är det starkaste värn för de smås rätt, som öfverhufvudtaget finns.

